

Khoryv» by G. Levchenko, devoted to the events of Old Kiev period in the history of Ukraine. In their own way the writers cover the crucial historical events as well as solve the problem of «identity and the crowd», the role of personality in history. The authors of the article study the historical dramas by S. Yarychevsky and G. Levchenko in the context of Ukrainian drama, with its figurative and stylistic searches.

Keywords: *discourse, drama, historical drama.*

УДК 82-3.09(4-15+470)

Ніколова О. О.

ТИП ПСЕВДОДУРНИКА (-БЕЗУМЦЯ) У РОСІЙСЬКІЙ ТА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНИХ ТРАДИЦІЯХ: ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПЕЦИФІКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

В статті розглядаються основні гіпотези походження, провідні тенденції функціонування типу псевдодурника (-безумця) у російській та західноєвропейській літературах (до XIX ст. включно), визначається їхня специфіка. Відзначається, що для російської літератури більш значущим є генетичний зв'язок відповідного типу із феноменом юродства, а для західноєвропейської – із карнавальною культурою.

Ключові слова: *тип, мотив, традиція, карнавалізація, трікстер.*

Невідповідність видимого та істинного є не лише поширеним явищем сучасної дійсності: мотив підміни/удавання типовий для художньої творчості багатьох народів. Уважний розгляд специфіки функціонування цього феномена призводить до усвідомлення розмаїття його варіантів у межах національно-жанрових традицій, можливості виділення окремого, органічно пов'язаного із ним типу персонажа, – «псевда» (з давньогрец. «pseudos» перекладається як «обман», «помилка», у складних словах відповідає поняттям «несправжній», «неправильний»). Саму дефініцію ми запозичуємо у О. Фрейденберг («Міф та література давнини» [10, с. 290]), яка використовує її, розглядаючи деякі варіанти підмін у ритуально-міфологічному та антично-літературному контекстах (творах Гомера, Плавта тощо).

Визначальною ознакою будь-якого «псевда» є невідповідність форми (самопрезентації) та сутності. Серед усього різнобарв'я персонажів, що видають себе за інших, на окрему увагу заслуговує псевдодурник (-безумець) – розумна людина, яка грає роль простака, дурня або безумця.

Незважаючи на доволі високий рівень популярності цього типу, ґрунтовне дослідження історії його «літературного життя» відсутнє. Однак деякі аспекти відповідної теми набули висвітлення у працях Д. Ліхачова, О. Панченко, Н. Понирко [4], Є. Мелетинського [6], Р. Назірова [9], О. Фрейденберг [10], [11], Р. Черепанової [12].

Отже, **актуальність** статті обумовлена потребою цілісного вирішення питання провідних тенденцій творчого використання типу псевдодурника (-безумця) у контексті західноєвропейської та російської літературної традиції.

Мета статті – визначення специфіки функціонування даного типу в західноєвропейській та російській культурно-літературній традиції. **Завдання:** системно представити основні теорії походження типу псевдодурника (-безумця), визначити провідні тенденції та специфіку його використання у російській і

західноєвропейській літературних традиціях.

Інформацію, значущу для розуміння проблеми походження типу псевдодурника (-безумця) надають вище перераховані наукові публікації. Так, наприклад, з точки зору авторки «Поетики сюжету та жанру», «смерть и глупость идут рядом, и потому там, где есть уже одна из метафор «смерти», появляется и другая» [11, с. 211]: тимчасові, удавані глупота, безумство є архаїчно-образними варіантами вираження міфологічної сутності смерті як «фазы... , ведущей к обновлению» [11, с. 216].

Сакральну, генетично пов'язану із давніми міфами та ритуалами природу мають «маски» дурня (-безумця) відповідно до положень теорії Є. Мелетинського: «всякого рода «посвящения» и «откровения» в мифах и легендах первобытных народов чаще всего связаны с «временным безумием». Экстаз, нервная экзальтация и безумие присущи шаманам» [6, с. 234]. В іншій праці науковець співвідносить мотив удаваної глупоти/безумства також із «почитанием юродивых» [7, с. 53].

Феномен юродства зокрема та затвердження ідеології православ'я (з його культом аскетизму, самоприниження) в цілому мають особливе значення для розуміння специфіки і джерел формування типу псевдодурника (-безумця).

Юродство – один з подвигів християнського благочестя, що передбачає добровільну відмову від усіх зручностей буття та зовнішнє уподібнення Христу, який прийняв образ раба. Юродивий – «мнимый безумец», самопроизвольный дурачок, скрывающий под личиной глупости святость и мудрость» [4, с. 127]. «Момент преображения, лицедейства, притворства отчетливо сознавался агиографами юродства – настолько отчетливо, что допускалось сравнение юродивого с профессиональным актером» [4, с. 83].

Юродство – переважно російський феномен, «батьківщиною» якого є Візантія (докладно про це див. [3]): «римско-католическому миру этот феномен также чужд» [4, с. 73]. Вважається, що єдиний прецедент юродства у Західній Європі знайшов відображення в житті святої Ульфії Діви (VIII ст.), яка удавала божевільну, щоб не привертати до себе увагу чоловіків. Натомість у давньоруській культурі дане явище є надзвичайно поширеним: його детальний розгляд запропоновано у широко відомій праці «Сміх у давній Русі» [4], де, зокрема, зазначається, що зрозуміти «безумні» промови юродивого може лише справжній розумник. «Если Иван Грозный не уразумел смысла загадочных слов Арсения, то, следовательно, царь не «целоумен», он – мнимый мудрец, а бродячий дурак – мудрец настоящий. Все это, в свою очередь, имеет прямое отношение к «перемене мест» [4, с. 140].

Аналіз питання генезису типу псевдодурника (-безумця) не буде повним без згадки його фольклорно-казкового «пращура»: найчастіше у такому «амплуа» виступає молодший брат, якого усі звикли сприймати саме як «невдаху», і який насправді виявляється найбільш кмітливим та здатним на виконання складних завдань. «Иван-дурак похож на юродивого тем, что он – самый умный из сказочных героев, а также тем, что мудрость его прикровенна. Если в экспозиции и в начальных эпизодах сказки его противостояние миру выглядит как конфликт глупости и здравого смысла, то с течением сюжета выясняется, что глупость эта притворная или мнимая, а здравый смысл сродни плоскости и подлости. В культурологических работах отмечалось, что Иван-дурак – светская параллель юродивого «Христа ради», равно как Иван-царевич – святого князя. Отмечалось также, что Иван-дурак, которому всегда суждена победа, не имеет аналогов в западноевропейском фольклоре» [4, с. 101].

Однак, Є. Мелетинський висловлює іншу гіпотезу виникнення відповідного казкового типу: «волшебные сказки о дураке отдаленно связаны с легендарной традицией, идеализирующей «безумца», но связь с анекдотами, сказками о глупцах,

пародируючих легендарну традицію, более явная» [6, с. 239]. Найближчим «родичем» фольклорного псевдодурника дослідник вважає міфологічного крутія – трікстера [6, с. 236–237].

На нашу думку, вирішення питання походження мотиву удаваної глупоти або безумства неможливе без урахування та узгодження усіх вище розглянутих положень, які в цілому не суперечать, а органічно доповнюють одне одного.

Так, зокрема, розгляд специфіки функціонування типу псевдодурника (-безумця) у контексті російської культурної традиції вимагає визнання потенційної можливості запозичень з різних джерел. Що стосується давньоруської літератури, у якій маска псевдодурника є надзвичайно популярною, то тут доречно відзначити вплив юродства і цінностей православ'я з одного боку, та карнавальної культури з її «логікою зворотності» [4, с. 72] – з іншого. Показовими у цьому плані є, наприклад, «Моління Данила Заточенка», «Житіє протопопа Авакума», листи Івана Грозного тощо. «Авторы средневековых и, в частности, древнерусских произведений чаще всего смешат читателей непосредственно собой...Снижение своего образа, саморазоблачение типичны для средневекового и, в частности, для древнерусского смеха. Авторы притворяются дураками, «валяют дурака», делают нелепости и прикидываются непонимающими. На самом же деле они чувствуют себя умными, дураками же они только изображают себя, чтобы быть свободными в смехе» [4, с. 7].

В цілому ж, у російській літературі можна виділити дві лінії розвитку цієї теми. Перша пов'язана із зображенням власне юродливих (наприклад, у «Борисі Годунові» О. Пушкіна, «Братах Карамазових» Ф. Достоевського або у «Дитинстві» Л. Толстого). Осмисленню специфіки художньої рецепції феномена юродства присвячені дослідження О. Мартіросян «Юродство в російській літературній свідомості» [5], І. Мотеюнайте «Сприйняття юродства російською літературою XIX – XX ст.» [8], К. Янчевської «Юродство в російській літературі другої половини XIX ст.» [13].

Друга тенденція представлена творами, у яких функціонують псевдодурники (-безумці), що не є юродливими у прямому значенні слова, але асоціюються із ними за манерою поведінки. «Код юродства – це свого роду культурне несвідоме. Він є сформованим російською духовною традицією типом мислення, що породжує низку культурних наслідків, аж до стереотипів поведінки. Він не є, на наш погляд, винятковою приналежністю індивідуальної свідомості й не усвідомлюється на раціональному рівні самими носіями культури. Блазнівство й юродство – два типи пародійності й два варіанти неофіційної поведінки, що пронизують усю товщу російської культури Нового часу» [2, с. 22].

Образи псевдобезумців у російській літературі демонструють відносність уявлень про «нормальне» та «ненормальне», їхню деформацію в соціумі, звиклому до брехні і підступності: письменники створюють ситуації, коли на тлі численних лицемірів розумна і щира людина виглядає як неадекватна і проголошується такою.

Мова йде, в першу чергу, звичайно ж, про Чацького О. Грибоедова («Горе з розуму») та князя Мишкіна Ф. Достоевського («Ідіот»): гострота критичного сприйняття дійсності, характерна для першого, та мудра простота другого стають запорукою їхнього фіаско – неготове поглянути правді у вічі світське суспільство вішає на них ярлик безумця. Адже оголосити людину несповна розуму – значить надійно нейтралізувати її (тож не дивно, що у ролі псевдобезумців часто опиняються також бунтівники проти панівного політичного режиму).

Образи Чацького і Мишкіна, з одного боку, співвідносяться із добре відомими героями західноєвропейської літератури (Гамлетом В. Шекспіра, Альцестом з «Мізантропа» Ж.-Б. Мольєра та Дон Кіхотом Сервантеса), а з іншого – їхня поведінка

асоціюється із юродством (безкомпромісне викриття усіх вад, наївна прямодушність і жертвовність). «Сутність юродства розкривається через його амбівалентні складові: аскетичне самознищення, уявне безумство, необхідність «ляяти світ» [2, с. 22].

Значущим у цьому плані є також «спорідненість» образу Мишкіна з Ісусом Христом. «Князя считают дурачком даже люди, которые его любят. Это возвращает нас к Евангелию от Марка, в 3-й главе которого рассказано, как Иисус был объявлен сумасшедшим и как его мать и братья пришли взять его. А окончательное и уже неизлечимое помешательство князя Мышкина в финале, его настоящий идиотизм — это сюжетный синоним крестной казни. Судьбой князя воспроизводится миф о Христе. В этом нет никакого кощунства, ведь Достоевский помнит роман Эжена Сю и не хочет прямо вводить Христа в свой роман: он изображает христоподобного человека» [9, с. 109].

«Псевди», подібні до юродивих, що принижуються самі або іншими (аморальною юрбою, сучасними фарисеями), у російській літературі, певною мірою втілюють авторське уявлення про потенційну несумісність «прекрасної людини» та «жорстокого світу».

Тип мудреця, якого вважають безумцем, представлений також й у західноєвропейській літературі. «Образ мудрого безумца (или безумного мудреца) опирается на давнюю традицию. Поскольку, действительно, мудрость по сути своей непредсказуема и необычна (чем она и отличается от банального благоразумия), то и безумие, в свою очередь, может оказаться умышленным. Оттого люди подчас не только безумцев принимают за мудрецов, но и мудрецов нередко из осторожности держат за безумцев. Кроме того, мудрец, как и безумец, выше всех правил здешнего мира, в том числе – всех норм морали. Он не обязан быть благодарным, верным, трудолюбивым, скромным и так далее; ради него переоцениваются общепринятые понятия добра и зла» [12].

Серед найбільш колоритних «псевдів» цього типу – вищезгадувані Гамлет В. Шекспіра та Дон Кіхот М. де Сервантеса, король Лір з однойменної трагедії англійського драматурга, абат Фаріа з «Графа Монте-Крісто» О. Дюма тощо. З точки зору Р. Назірова, саме на контрасті двох «вічних образів» – Дон Кіхота та Гамлета – народжується також «романтическая апология высокого безумия. Смешной и презренный в глазах толпы, безумец на деле стоит неизмеримо выше ее, он мученик идеала и alter ego самого романтического поэта» [9, с. 103].

Мотив «мудрий грає роль дурника, блазня або безумця» у західноєвропейській літературі має свою специфіку: тут удавання спрямоване переважно на досягнення виключно егоїстичних і прагматичних цілей «земного характеру», воно ніяк не пов'язане із духовними ідеалами самоприниження та жертвовності, а отже за своєю природою є значно ближчим до карнавальної «логіки зворотності», ніж до юродства.

Здавалося б, винятком може вважатися відома у різних народів давня легенда про Роберта Диявола, в якій розповідається, що злодій, прагнучи спокутувати власні гріхи, мав за велінням анахорета удавати безумця і терпеливо зносити знущання і насмішки. С. Іванов вважає її обробкою загальноєвропейського фольклорного сюжету про «Шолудивого» («Золотоволосого»). «Герой сказки бежит из дома, скрывает свои золотые волосы и прикидывается дураком, но всё это из соображений безопасности. Мотив покаяния появился позднее, на стадии христианской переработки» [3].

Також науковець цілком послідовно доводить думку про те, що Роберта Диявола не можна вважати юродивим «в техническом смысле этого термина». «Как это вообще характерно для западного средневековья в противоположность восточному, он нарушает приличия и напрашивается на унижения от сознания собственной

греховности, а не греховности окружающего мира...

Роберт Дьявол бесконечно далек от православных юродивых: последние тем сильнее напрашиваются на унижения, чем ослепительнее в них блеск добродетели — его-то и нужно скрывать от посторонних глаз. Спровоцированные юродивым побои и оскорбления ни разу в византийской литературе не представлены как непосредственное продолжение его внутренней неудовлетворенности собой — к юродству приступают лишь в состоянии абсолютного совершенства. Юродивые заботятся (каким способом — другой вопрос) о чужих душах, Роберт Дьявол о своей собственной» [3].

Що ж стосується популярного у західноєвропейській культурній традиції середньовіччя візантійського житія «Про Олексія, Людину Божу», то воно слугувало «ідеалам добровольної бідності і странництва», «а також безбраччя», а зовсім не юродства [3].

Серед поширених варіантів «егоїстично-прагматичної» мотивації удаваного безумства у західноєвропейській літературі – кохання (тут маємо ніби матеріалізовану метафору «божевільна пристрасть»): до симуляції божевілля вдаються закохані у прекрасних Дам лицарі (Трістан або Амадіс Гальський). У «Севільській куниці» А. де Кастільо-і-Солорсано родовитий аристократ дон Педро заради любові удає з себе напівбожевільного блазня. Пародійна версія цієї типової для лицарського роману сюжетної ситуації представлена також у «Дон Кіхоті» М. де Сервантеса: герой довго вирішує, кого зі знаменитих лицарів – буйного Роланда чи меланхолійного Амадіса – він має наслідувати у своєму «подвигу безумства», присвяченому Дульцінеї, і нарешті обирає у якості зразка останнього. Комічність епізоду забезпечується гротескністю образу «божевільного у ролі божевільного».

Також даний мотив використовується комедіографами. У «Коханні за кохання» В. Конгріва Валентин, прагнучи завоювати серце Анжеліки, вдягає маску безумця. У «Дурненькій» Лопе де Вега Фінея прикидається простушкою, щоб вдало вийти заміж, а в його ж «Університетському блазні» кабальєро розігрує блазня, аби побачитися із коханою.

Не поодинокі випадки, коли розумний герой силою обставин змушений удавати блазня: ця «маска» певною мірою убезпечує його, дозволяє відволікти увагу ворогів, виграти час і водночас безкарно казати правду. Так, наприклад, ще велимудрий Одисей симулює безумство, аби не брати участі у військових діях проти Трої та уникнути потенційної загрози для свого життя. Маска дурника і блазня допомагає помститися за батька Гамлету («Діяння датчан. Сага про Гамлета» Саксона Граматика та «Гамлет» В. Шекспіра). У комедії Лопе де Вега «Валенсіанські безумці» Флор'яно, щоб уникнути переслідувань за вбивство, удає безумного та сподівається відсидітись у лікарні для душевнохворих. В іншій комедії Лопе «Дурна для інших, розумна для себе» Діана, яка несподівано узнає про своє знатне походження, прикидається дурненькою, переслідуючи мету обманути своїх багатих ворогів і зберегти владу.

Показовим у цьому плані є також блюзнірство Сімплісісуса із роману Г. Гріммельсхаузена «Сімпліціо Сімплісісус». У цьому творі знаходить відображення типове для світосприйняття бароко уявлення про перманентну мінливість світу. Протягом оповіді головний персонаж неодноразово «змінює маски», виступаючи у ролі «псевда». Підміни у творі мають, переважно, карнавальну природу, генетично близьку до ренесансного іспанського роману (зокрема, «Дон Кіхота» Сервантеса та пікарески): переживши метафоричну смерть – «блюзнірство» – Сімплісісус «перероджується» із простака на мудреця.

Однак, інколи навпаки розумник настільки вживається у роль дурника, що насправді втрачає глузд. Саме така біда стається із жителями міста Шильди (німецька

народна книга «Шильдбюргери»). Обізнаних та розсудливих шильдбюргерів правитель кожної країни бажав мати за радників при своєму дворі, а отже вони постійно були позбавлені можливості приділяти увагу власній родині та займатися справами у себе на батьківщині. От і знайшли вихід – прикинутися дурниками, щоб звести нанівець свою популярність. Проте згодом ця «роль» перетворилася на звичку і мудреці стали наївними простаками, які сіють сіль та будують ратушу без вікон.

В цілому тип псевдодурника у західноєвропейській культурно-літературній традиції часто використовується для створення саме комічного ефекту: окрім потенційно сміхової невідповідності видимого та істинного, значущою є пряма або асоціативна співвіднесеність такого «псевда» із блазнем – фігурою, місце якої традиційно закріплене між протилежними полюсами розуму і глупоти. «Сам шут-трикстер являється центральною фігурою, снимающей противоречие между плутом и дураком, совмещая в себе в ослабленном виде характеристики того и другого» [1, с. 99].

Відповідне амплуа є характерним для героїв народних книг, бешкетників Маркольфа («Соломон та Маркольф», XV ст.), Езопа («Баснословне життя Езопа», перекладене у XV ст. Г. Штейнхевелем) та Ойленшпігеля («Народна книга про Тіля Ойленшпігеля», XVI ст.), які, коли з метою осміяння людських вад, а коли й просто заради веселої розваги, вдало прикидаються дурниками. Їхнє блюзнірство має спільну природу (два перші персонажі вважаються прототипами третього) і часто ґрунтується на буквальному тлумаченні фігуральних висловів-наказів: удаючи нерозумних простаків, ці кмітливі пройдисвіти спеціально морочать своїх хазяїв. Наприклад, Тіль замість шити вовчі шуби, які його пан називає «вовками», робить опудала вовків.

Враховуючи народну популярність цих трікстерів-блазнів, можна висловити сумнів щодо твердження С. Іванова: «Если в византийском фольклоре «дурак» – фигура позитивная, то в западном – отрицательная» [3].

Звичайно, такі псевдодурники не можуть зрівнятися із юродивими, вони взагалі знаходяться на протилежних полюсах (втілюють не духовно-аскетичне, а матеріально-тілесне начало), мають різні об'єкти осміяння. «Шут своими проделками высмеивал недостаточность благочестия, а юродивый – благочестие как таковое, в земном его понимании» [3]. Проте це зовсім не означає, що Ойленшпігель та йому подібні можуть бути зараховані до негативних персонажів. І значущим тут є відмінність у сприйнятті не юродства, а типу блазня західноєвропейською та східнослов'янською ментальністю: якщо у контексті православної свідомості його фігура маркована негативно (блюзнірство має бісівську природу, воно підриває устої, порушує встановлену ієрархію), то для заходу образ паяца є привабливим (він персоніфікує стихійно-карнавальне начало, «дух свободи»). На користь того, наскільки значну роль у західноєвропейській культурі завжди грав блазень, свідчать, зокрема, матеріали збірки «Парламент дурнів».

Отже, можна зробити висновок щодо специфіки загальних тенденцій функціонування типу псевдодурника (-безумця) у російській та західноєвропейській літературних традиціях. В першому випадку більш значущим є генетичний зв'язок відповідного типу із феноменом юродства, в другому – із карнавальною культурою. У російській літературі показовою з точки зору розкриття даної теми є сюжетна ситуація, коли розумна, порядна людина проголошується суспільством безумною: таким чином письменники демонструють відносність уявлень про «нормальне» та «ненормальне», викривають вади сучасного їм соціуму. Серед провідних мотивів удаваної глупоти (безумства) у західноєвропейській художній творчості – кохання, помста, самозбереження, блюзнірство; образ псевдодурника тут часто використовується також

для створення комічного ефекту, співвідноситься із типом трікстера.

Перспективним є також дослідження специфіки творчого використання типу псевдодурника (-безумця) майстрами слова в українській літературі.

Список використаної літератури

1. Гаврилов Д. А. Трикстер. Лицедей в евроазиатском фольклоре / Д. А. Гаврилов. – М.: Социально-политическая мысль, 2006. – 239 с.
2. Дербеньова Л. В. Архетипна парадигма в російській реалістичній літературі другої половини ХІХ століття: автореф. дис. ... доктора філол. наук: спец. 10.01.02. «Російська література» / Л. В. Дербеньова. – Сімферополь, 2008. – 36 с.
3. Иванов С. А. Византийское юродство между Западом и Востоком / С. А. Иванов // Византия между Западом и Востоком: Опыт исторической характеристики. – СПб.: Алетейя, 1999. – С. 333–353.
4. Лихачев Д. С. В. Смех в Древней Руси / Д. С. Лихачев, А. М. Панченко, Н. В. Поньрко. – Л.: Наука, 1984. – 295 с.
5. Мартиросян О. А. Юродство в русском литературном сознании: автореф. дис. .... канд. филол. наук: спец. 10.01.01 «Русская литература» / О. А. Мартиросян. – Архангельск, 2011. – 22 с.
6. Мелетинский Е. Герой волшебной сказки. Происхождение образа / Е. Мелетинский. – М.: Из-во восточной лит-ры, 1958. – 263 с.
7. Мелетинский Е. Введение в историческую поэтику эпоса и романа / Е. Мелетинский. – М.: Наука, 1986. – 318 с.
8. Мотеюнайте И. В. Восприятие юродства русской литературой ХІХ – ХХ вв. : автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.01.01 «Русская литература» / И. В. Мотеюнайте. – Великий Новгород, 2007. – 23 с.
9. Назиров Р. Г. Фабула о мудрости безумца в русской литературе / Р. Г. Назиров // Русская классическая литература: сравнительно-исторический подход. Исследования разных лет: сб. ст. – Уфа: РИО БашГУ, 2005. – С. 103–116.
10. Фрейденберг О. М. Миф и литература древности / О. Фрейденберг. – М.: Восточная литература РАН, 1998. – 798 с.
11. Фрейденберг О. М. Поэтика сюжета и жанра / О. Фрейденберг. – М.: Лабиринт, 1997. – 448 с.
12. Черепанова Р. Безумец в маске мудреца, мудрец под маскою безумца. Случай Петра Чаадаева [Электронный ресурс] / Р. Черепанова // Интелрос. Неприкосновенный запас. – 2009. – №1. – Режим доступа: <http://www.intelros.ru/readroom/nz/-63/3573-bezumeц-v-maske-mudreca-mudrec-pod.html>.
13. Янчевская К. А. Юродство в русской литературе второй половины ХІХ в. : автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.01.01 «Русская литература» / К. А. Янчевская. – Барнаул, 2004. – 22 с.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2013

Nikolova A. A.

TYPE OF PSEUDOFOOL (-MAD) MAN IN RUSSIAN AND WESTERN EUROPEAN LITERARY TRADITIONS: THE MAIN TRENDS OF SPECIFIC FUNCTIONING

The author defines the main hypotheses of the origin and the leading trends of the functioning the type of pseudofool (-mad) man in Russian and Western European literatures (up to the 19th century) as well as reveals their specific character. It is mentioned that the genetic link of this type with the phenomenon of foolishness for Christ is more important for Russian literature, and the link with the carnival culture – for Western Europe literature.

Keywords: *type, motive, tradition, carnivalisation, trickster.*